

Иванова И.А.

УДК 339.9

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ МИРОВЫХ ТОВАРНЫХ РЫНКОВ И ЕЕ ВЫЗОВЫ К СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

Постановка проблеми.

Загальними характеристиками сучасних міжнародних економічних відносин є глобалізація економіки, поглиблення розподілу праці та інтенсивна інтеграція економік окремих країн до світового господарства та світового ринку. На цьому етапі бажано бачити Україну також залученою до процесу інтеграції та глобалізації, бо повноцінне включення нашої держави до системи світових відносин є необхідною умовою для вдалого функціонування її економіки.

Для цього потрібно повністю усвідомлювати систему та структуру міжнародних відносин, її учасників та загальних тенденції, а також ретельно розуміти загальні показники, які визначають положення України у світі та її участь у зовнішньоекономічних відносинах.

Особливу увагу слід приділити такому явищу, як глобалізація товарних ринків, оскільки Україна є її безпосереднім активним учасником. Усвідомлення суті даного процесу сприятиме ефективнішому включенню України до систему міжнародних економічних відносин.

Питання формування та функціонування світових товарних ринків активно вивчаються такими вітчизняними дослідниками як Макогоном Ю.В., Румянцевим М.В., Мазаракі А.А. Суботін А.К., Соколенко С.І. та ін. Окрема увага приділяється процесам, що відбуваються на світових товарних ринках.

Мета наукової статті.

Метою цієї статті є проаналізувати теоретичні засади формування світових товарних ринків, дослідити класифікацію світових товарних ринків, охарактеризувати процес глобалізації товарних ринків, позначити основні чинники що впливають на цей процес та виділити його основні поточні особливості.

По-перше, є логічним звернутися до понятійного апарату, зокрема проаналізувати сучасний погляд на визначення системи, системи міжнародних економічних відносин та місце світового товарного ринку в цієї системі.

Існує багато визначень системи. Розглянемо ті, що найбільш повно розкривають сутність цього поняття (Таблиця 1), яке досліджувалось впродовж більш ніж півсторіччя такими видатними діячами як Л. фон Бергаланфі, Р. Акофа, А. Раппортом, В.Н. Садовським, Б.С. Флейшманом., У.Р. Єшбі та ін. Аналіз приведених визначень надає автору можливість сформулювати своє бачення поняття системи як об'єктивну та певну цілісність конкретних елементів, закономірно пов'язаних один з одним, з певним числом і типом стосунків між цими елементами. На думку автора, таке визначення системи є об'єктивно ширшим, оскільки повністю враховує особливості складових частин системи, та характер їх зв'язку.

Таблиця 1. Поняття системи.

Визначення	Автор	Джерело
Система – безліч елементів, що знаходяться в відносинах та зв'язках один з одним, що створюють певну цілісність, єдність	Е.С. Зенович	Словарь иностранных слов и выражений. -М.: Олимп; ООО «Издательство АСТ-ЛТД», 1997
Система – абстрактна схема у вигляді безлічі конкретних елементів (або їх абстрактних представників) з певним числом і типом стосунків між цими елементами (структурою системи).	С.А. Лебедев	Философия науки: краткая энциклопедия (основные направления, концепции, категории). Научное издание/ С.А. Лебедев.- М.: Академический проект, 2008.
Система – це об'єктивна єдність закономірно зв'язаних один з одним предметів, явищ, відомостей, а також знань. Кожен об'єкт, щоб його можна було вважати системою, повинен володіти чотирма основними властивостями або ознаками (цілісністю і подільністю, наявністю стійких зв'язків, організацією і ємерджентністю).	Н.Н. Грачев , М.А.Шевцов	http://grachev.distudy.ru/uchkurs/glosslugba/chapter1/chapter13.html

Системи можуть бути простими та складними, ізольованими та відкритими, одно- та багаторівневими, статичними та динамічними, спокійними та еволюційними тощо.

Міжнародні економічні відносини - це відносини, що складаються між суб'єктами міжнародної економіки у зв'язку з торгівельною, виробничо-інвестиційною валютно-фінансовою діяльністю.

В свою чергу, сучасна система міжнародних економічних відносин – це об'єктивна єдність господарських зв'язків між економіками різних країн, що регулюються міжнародними та національними правовими нормами. Така система є складною, відкритою та багаторівневою системою, що постійно еволюціонує під впливом багатьох чинників.

Основними формами міжнародних економічних відносин є міжнародна торгівля товарами та

ГЛОБАЛИЗАЦІЯ МИРОВИХ ТОВАРНИХ РЫНКОВ И ЕЕ ВЫЗОВЫ К СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

послугами, міжнародне виробниче та науково-технічне співробітництво, міжнародний рух капіталу та робочої сили, міжнародний інформаційний обмін тощо, в свою чергу світове господарство можна схематично відобразити як сукупність наступних елементів (рис 1).

Прийнято ототожнювати світове господарство з світовою економікою, що являє собою систему національних економік країн, що історично сформувалася і поступово розвивається, механізм взаємодії яких визначається в системі міжнародних відносин їх типом, міжнародним розподілом праці, інтернаціоналізацією і інтеграцією. Невід'ємною частиною світової економіки є світовий товарний ринок. Функціонування світового ринка відбувається під впливом тих самих чинників, що і забезпечують формування міжнародного економічного середовища взагалі: міжнародний поділ праці, кооперація, спеціалізація, інтеграція виробництва та збуту.

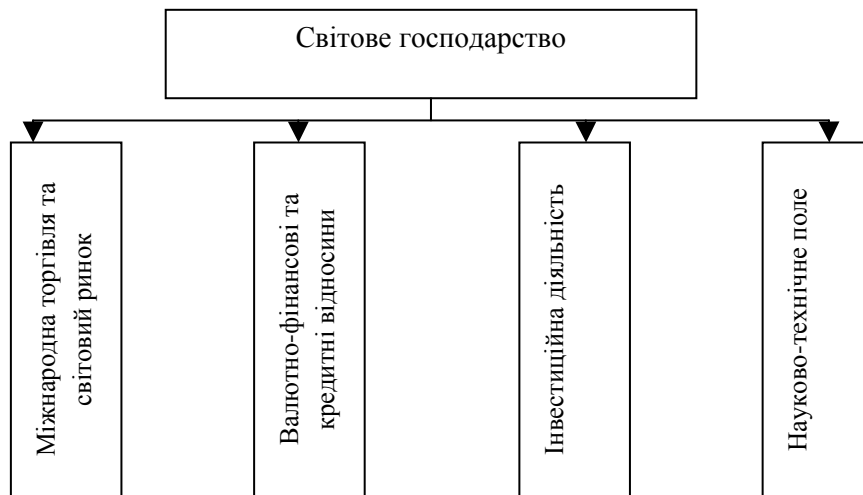


Рис 1. Елементи світового господарства

Світові ринки можна класифікувати за товарно-галузевою структурою на ринки сировини та напівфабрикатів, ринки готової продукції та ринок послуг. Залежно від економіко-географічних кордонів виділяють внутрішні, національні, міжнародні та світові ринки. Також, можливо класифікувати ринки за ступінню монополізації – монополістичний ринок (або ринок одного продавця), олігополістичний ринок (де домінують два або декілька продавців) та атомістичний ринок (де присутня багата кількість постачальників).

Останнім часом система міжнародних відносин зазнала глибоких змін, новою істотною межею яких стала глобалізація. Існує багато різних визначень суті процесу глобалізації - як загальних, так і спеціалізованих (глобалізація економіки, глобалізація фінансів), і вузькоспеціалізованих (глобалізація товарних ринків, глобалізація ринків капіталу, глобалізація ринків страхових послуг і так далі). Насправді ця тема є дійсно актуальною та знаходиться у центрі уваги не тільки видатних наукових діячів.

На думку автора, найбільш повним тлумаченням терміну глобалізації є таке: під глобалізацією розуміють виникнення спільних або щонайменше схожих за змістом проблем для різних регіонів світу (наприклад, екологічних, продовольчих, демографічних, міграційних та ін.), а так само постійно зростаючу взаємну соціально-політичну залежність країн і формування обширних зон загальних інтересів.

Глобалізація – процес всесвітньої економічної, політичної, соціальної та культурної інтеграції та уніфікації, наслідком якого є світовий розподіл праці, міграція капіталу та людських і виробничих ресурсів, стандартизація процесів, а також зближення культур різних країн. Це об'єктивний, природно-історичний процес, який носить системний характер, тобто охоплює всі сфери життя суспільства.

Треба визнати, що жодна дія або процес (економічний, соціальний, юридичний, політичний тощо) в нашому житті або в суспільстві чи економіці не існують відокремлено від інших, а також є об'єктом впливу багаточисельних факторів. Це ж стосується усіх процесів що відбуваються на товарних ринках окремих країн. Таким чином формується глобальний товарний ринок

Первісним елементом світового ринку є національний внутрішній ринок, що поєднує в собі внутрішню та зовнішню торгівлю окремої країни.

Автор пропонує визначити загальну структуру товарного ринку як сукупність суб'єктів що діють на цьому ринку - продавці та покупці, а так само ряд організацій та угруповань, що мають допоміжний характер, супроводжуючих та забезпечуючих діяльність продавців і покупців.

З іншого боку світовий товарний ринок можливо розуміти як сукупність світових ринків ресурсів, засобів виробництва та кінцевої продукції, чи як сукупність світових ринків окремих видів товару (ринок металургійної продукції, ринок товарів легкої промисловості, ринок харчових продуктів та ін.).

Треба розуміти, що на даному етапі розвитку міжнародних відносин дуже посилюються взаємозв'язок та взаємозалежність ринків окремих країн та процесів що на них відбуваються, тому ми повинні уважно

враховувати наступне ствердження: зараз дуже важко вичленувати відособлені чинники впливу на процеси, що відбуваються на товарному ринку, бо на процесах в економіці можуть позначитись політичні чи культурні чинники, та навпаки – економічні явища можуть мати відчутний вплив на політику чи суспільство.

Таким чином, автор пропонує визначити глобалізацію товарних ринків як процес поглиблення взаємозв'язку та взаємозалежності окремих товарних ринків (чи їх суб'єктів) окремих країн в області світових економічних відносин.

Для більш повного розуміння глобалізації товарних ринків слід визначити загальні особливості цього процесу:

1. глобалізація товарних ринків є логічний історичний процес, що знаходиться у постійному розвитку
2. цей процес є об'єктивним та не залежить від суб'єктивних бажань чи їх відсутності у суб'єктів товарних ринків брати у ньому участь
3. створюється ряд інституційних утворень - організацій, контролюючих і регламентуючих позначений процес
4. одним з головних наслідків цього процесу стає зменшення регулятивного впливу на суб'єктів товарного ринку на локальному рівні та трансформація ролі держави
5. тісна економічна взаємодія сприяє виникненню спільних тенденцій у розвитку окремих економік

Глобалізація товарних ринків також являє собою об'єднання історично ізольованих національних ринків до єдиного глобального ринку, якому властива орієнтація на стандартизовані продукти.

Важливою складовою теоретичної сторони формування світового товарного ринку є кон'юнктура. Під кон'юктурою товарного ринку слід розуміти тимчасову економічну ситуацію, що характеризується сукупністю ознак, що виражає стан ринку у певний момент часу (5). До цих ознак відносять:

- зміни у внутрішній і зовнішній торгівлі;
- динаміка виробництва і будівництва;
- рух товарних запасів;
- динаміка цін;
- чисельність зайнятих і безробітних;
- динаміка витрат виробництва;
- грошові доходи населення і ін.

Очевидно, що в процесі глобалізації ринкова кон'юнктура знаходиться в безперервному процесі змін, який можливо схематично відобразити наступним чином (рис 2).

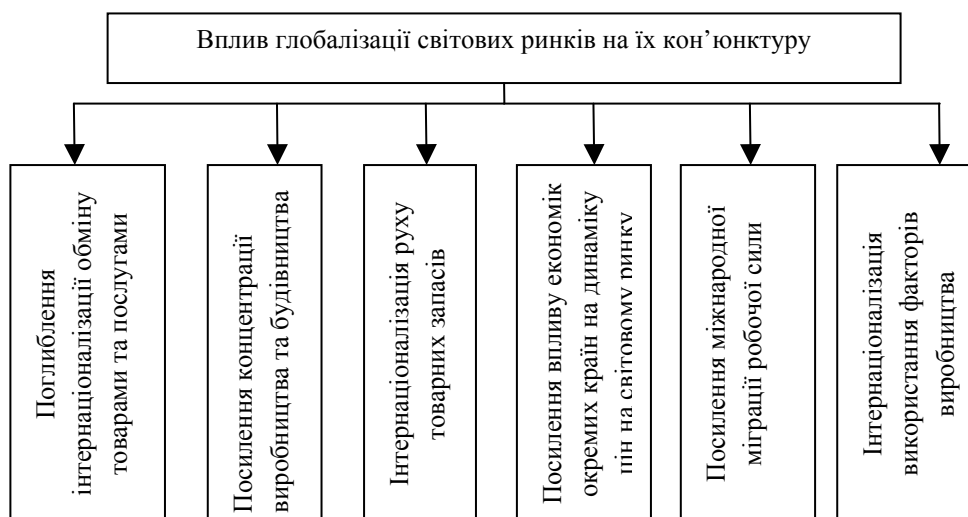


Рис 2. Основні наслідки впливу процесу глобалізації на кон'юнктуру світового ринку

Необхідно визначити велику роль транснаціональних корпорацій у глобалізації товарних ринків. Згідно з останніми даними, у світі існує більш 65 000 ТНК, що постійно нарощують темпи розвитку та показники своєї діяльності. Позитивний вплив ТНК полягає в наступному: відкриття національних ринків та введення вільного режиму прямих іноземних інвестицій, посилення технологічного прогресу, нівеляція транспортних та комунікаційних витрат, підвищення ефективності національних виробництв, посилення конкурентної боротьби. Також слід зазначити той факт, що створення та функціонування ТНК визначає ряд чинників, сприяючих процесам глобалізації світових товарних ринків, а саме:

1. створення єдиного інформаційного простору, інформаційний розвиток економік країн
2. інтеграція ринків та систем їх управління
3. поширення передових технологій

**ГЛОБАЛИЗАЦИЯ МИРОВЫХ ТОВАРНЫХ РЫНКОВ И ЕЕ ВЫЗОВЫ
К СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ**

4. створення нових інвестиційних технологій
5. створення нової нормативно-правової бази на міжнародному міждержавному рівні
6. переобладнання матеріально-технічної бази національних виробництв
7. гармонізований розвиток інфраструктури товарних ринків

Підводячи підсумок вказаному вище, можна зазначити, що глобалізація товарних ринків – це посилення впливу на окремі товарні ринки транснаціональних корпорації за рахунок об'єктивних факторів впливу ТНК на систему міжнародних економічних відносин.

Також треба зазначити, що на процес глобалізації ринків товарів мають вплив міжнародні організації, як універсальні, так і регіональні: Світова Організація Торгівлі, ООН, ЮНКТАД, Європейська конференція міністрів транспорту, Чорноморське економічне співробітництво та інші. Формування крупних центрів міжнародної торгівлі, як правило, відбувається під впливом фізико-географічних районів. На основі цього автор підкреслює виняткову важливість впливу таких міжнародних економічних організацій як, наприклад, ЧЕС та ін., бо їх безпосередньою метою є створення нового типу економічних відносин, покращення економічного та інтеграційного процесів, торгівельних відносин тощо.

Серед загальних поточних особливостей, що є результатом процесу глобалізації світових товарних ринків, можна виділити наступні:

1. фактично основну долю переваг отримують країни з вищим рівнем розвитку економіки
2. посилюється потенційна регіональна чи глобальна нестабільність, що визначається взаємозалежністю національних товарних ринків
3. велика вірогідність того, що контроль над товарними ринками окремих країн може перейти до найбільш розвинених держав або окремих глобальних корпорацій
4. посилення конкурентної боротьби, що може негативно позначитись на розвитку окремих країн

Отже, потрібно визнати, що в теперішній час процес глобалізації має великий вплив на систему міжнародних економічних відносин взагалі, та на формування світового ринку зокрема. Цей процес характеризується системної інтеграцією світових ринків та регіональних економік, наслідком чого стає прискорений економічний зріст, прискорене впровадження сучасних технологій та методів менеджменту. Також, важливо приділяти увагу розглянутим особливостям цього процесу.

Источники и литература

1. Амоша А.И. Основы конструирования экономических систем. КН. 1. Всеобщее производство: Монография / Амоша А.И., Иванов Е.Т. – Донецк: Ин-т экономики пром-ти НАН Украины, – 2007. – 272 с.
2. Белорус О.Г. Глобализация и безопасность развития: Монография / [О.Г. Белорус, М.О. Гончаренко, В.А. Зленко и др.]; НАН Украины, Ин-т мировой экономики и международ. отношений . – К.: КНЭУ, 2002 . – 789 с.
3. Кизим Н.А. Концентрация экономики и конкурентоспособность стран мира: монография / Кизим Н.А., Горбатов В.М. – Х.:ИД «ИНЖЭК», – 2005. – 216 с.
4. Макогон Ю.В. Глобализация и Украина в мировой экономике / Макогон Ю.В., Орехова Т.В.. - Донецк: ДонНУ, – 2004. – 478 с.
5. Конъюнктура товарного рынка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?R1dKut;9qo
6. Агошкова Е.Б. Эволюция понятия системы [Электронный ресурс] / Агошкова Е.Б., Ахлибининский Б.В. // Вопросы философии. – 1998. – №7. С.170-179. – Режим доступа: <http://www.metodolog.ru/00306/00306.html>